

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

ANITA MAJETIĆ

**ZNAKOVNI JEZIK ZA SLIŠEČE DOJENČKE IN
MALČKE**

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
Študijski program: Predšolska vzgoja

ANITA MAJETIĆ

Mentorica: doc. dr. Darija Skubic

**ZNAKOVNI JEZIK ZA SLIŠEČE DOJENČKE IN
MALČKE**

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana 2013

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem vsem, ki so me pri izdelavi diplomskega dela spodbujali, mi stali ob strani in mi pomagali.

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Dariji Skubic za strokovno pomoč in odzivnost pri nastajanju diplomskega dela.

Za pomoč pri izvedbi empiričnega dela diplomskega dela se zahvaljujem Vrtcu Slovenske Konjice.

Posebna zahvala za pomoč gre tudi strokovnjakinji na področju znakovnega jezika Saši Žepič in prof. defektologije Pikapoloni Bižal.

Velika zahvala pa gre moji družini, fantu in prijateljem za strpnost in vso podporo, ki so mi jo nudili, ker so me spodbujali, jamčili zame in neizpodbitno verjeli vame.

POVZETEK

Diplomsko delo z naslovom Znakovni jezik za slišče dojenčke in malčke je sestavljeno iz teoretičnega in empiričnega dela. V teoretičnem delu sem opisala govorni razvoj predšolskega otroka. Predstavila sem zgodovino in pomen znakovnega jezika za dojenčke in malčke. Navedla sem razloge, ki govorijo v prid uporabi znakovnega jezika, ter strategije rabe znakovnega jezika dojenčka in malčka.

Cilj diplomskega dela je predstaviti značilnosti znakovnega sporazumevanja za dojenčke in malčke.

V empiričnem delu sem se osredotočila na starše, ki uporabljajo znakovni jezik skupaj z otroki in jih preko anketnega vprašalnika vprašala o tem, zakaj je po njihovem mnenju znakovno sporazumevanje z dojenčki in malčki pomembna večšina, kaj pri njih zavira uporabo znakov v sporazumevanju, kakšne prednosti in slabosti opažajo v tovrstnem sporazumevanju z otrokom ter kakšne spremembe se pojavljajo v sporazumevanju med starši in otrokom z uporabo znakov.

KLJUČNE BESEDE: znakovni jezik, sporazumevanje, govorni razvoj otroka, dojenček, malček.

ABSTRACT

The thesis, entitled Baby sign language for babies and toddlers, is composed of a theoretical and empirical part. The theoretical part defines baby signs and determines when, why and how long this language should be taken into consideration. Moreover, it touches on speech development and the history and development of the baby sign language. It describes and lists some of the baby signs and discusses strategies, methods and levels of sign communication with babies and toddlers.

The main purpose of the thesis is to present the characteristics of baby sign language. We would like to use the newly acquired knowledge in our future work with children.

The empirical part focuses on the parents who use baby signs with their children. We designed a questionnaire involving the following questions: why do the parents think that the sign language for babies and toddlers is an important skill; what is impeding the use of signs in communication; what advantages and disadvantages they experience while communicating with toddlers; and if there are any visible changes in the communication between the parents and the child.

KEYWORDS: sign language, communication, language development, baby, toddler

KAZALO

I. UVOD	1
II. TEORETIČNI DEL	2
1 JEZIK IN GOVOR.....	2
1.1 GOVORNI RAZVOJ PREDŠOLSKEGA OTROKA	2
2 POMEN IN ZGODOVINA ZNAKOVNEGA SPORAZUMEVANJA ZA DOJENČKE IN MALČKE.....	6
3 ZNAKI SPORAZUMEVANJA Z DOJENČKI IN MALČKI.....	8
4 ZAKAJ UPORABLJATI ZNAKOVNI JEZIK?.....	12
5 KDAJ ZAČETI UPORABLJATI ZNAKOVNI JEZIK?.....	15
5.1 STRATEGIJE UČENJA ZNAKOVNEGA SPORAZUMEVANJA.....	16
5.2 STOPNJE ZNAKOVNEGA SPORAZUMEVANJA Z DOJENČKI IN MALČKI.....	18
III. EMPIRIČNI DEL	20
1 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA	20
2 RAZISKOVALNA METODOLOGIJA	20
2.1 VZOREC.....	20
2.2 METODA RAZISKOVANJA	20
2.3 TEHNIKA ZBIRANJA PODATKOV.....	21
2.4 OPIS INSTRUMENTA	21
2.5 METODA OBDELAVE PODATKOV	21
3 CILJI DIPLOMSKEGA DELA	21
4 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	22
5 REZULTATI IN INTERPRETACIJA.....	22
6 REZULTATI RAZISKAVE PO RAZISKOVALNIH VPRAŠANJIH.....	28
IV. SKLEP	29
V. LITERATURA.....	30
VI. PRILOGA	32

KAZALO SLIK

Slika 1: Prikaz geste za besedo »mama«	8
Slika 2: Prikaz geste za besedo »jesti«	8
Slika 3: Prikaz geste za besedo »še«.....	9
Slika 4: Prikaz geste za besedo »spati«	9
Slika 5: Prikaz geste za besedo »vroče«	10
Slika 6: Prikaz geste za besedo »piti«.....	10
Slika 7: Prikaz geste za besedo »boli«.....	11

I. UVOD

Otrok poskuša s prihodom na svet navezati stik z osebami v svojem neposrednem okolju. Nerazumevanje otrokovih potreb pa je za starše in druge osebe v otrokovem okolju mnogokrat precej težavno. Vrzal med željo po sporazumevanju in njegovo trenutno sporazumevalno zmožnostjo pogosto vodi v frustracije in izbruhe jeze.

Dojenčki so najsrečnejši takrat, ko lahko komunicirajo z ljudmi, ki jih imajo najraje – s svojo družino. Tudi ko so zelo majhni, imajo veliko povedati in iščejo način, kako drugim sporočiti, kaj potrebujejo, kaj čutijo, kaj jim je zanimivo v okolici, ki jih obkroža. A brez možnosti izgovarjave besed nimajo načina, kako prenesti vsa sporočila (Acredolo in Goodwyn, 2010, str. 4).

Govor je tista človekova dejavnost, ki ga loči od ostalih živih bitij. Otrok se z njim sreča že takoj ob rojstvu. Tako si iz dneva v dan pridobiva nove izkušnje na področju govora in ne da bi se zavedal, se govora s tem neprisiljeno tudi uči (Klemenčič, 2003, str. 9).

Otrok z nami komunicira, še preden se je sposoben verbalno izražati. Pri tem uporablja neverbalno komunikacijo. Malček še nima dovolj razvitega govornega aparata, zato mu znakovni jezik omogoča bolj specifično izražanje sporočil.

Za izbiro te teme diplomskega dela sem se odločila predvsem zato, ker delam v vrtcu v prvi starostni skupini, kjer se večina otrok še vedno izraža s telesom in kretnjami. Le majhen delež otrok se že verbalno sporazumeva. Zanimalo me bo predvsem, kaj je znakovni jezik, kdaj so se otroci sposobni naučiti določene geste, kako se jih naučijo in zadovoljstvo ter uporaba znakovnega jezika staršev z otroki.

II. TEORETIČNI DEL

1 JEZIK IN GOVOR

Za de Saussurja je jezik družbenega in primarnega značaja, govor pa individualnega ter sekundarnega oz. bolj ali manj naključnega (de Saussure, 1997, str. 25). Značilnosti jezika in govora po de Saussurju (prav tam) so naslednje:

a) jezik je jasno definiran predmet v množici različnih dejstev govorice. Je družbeni del govorice, zunaj posameznika, le-ta pa ga sam ne more niti ustvariti niti spreminjati. Po drugi strani se ga mora posameznik priučiti, da bi spoznal njegovo delovanje; otrok si ga prisvaja le postopno. Jezik je nekaj samostojnega, tako da celo človek, ki mu je bila odvzeta raba govora, ohrani jezik, če le razume glasovne znake, ki jih sliši;

b) jezik je nekaj drugega kot govor in je predmet, ki ga je mogoče proučevati ločeno. Ne le, da znanost o jeziku zmore brez drugih prvin govorice, temveč je možna le, če se te druge prvine ne mešajo z jezikom;

c) medtem ko je govorica heterogena, je jezik razmejen na način homogene narave: je sistem znakov, kjer je bistvena samo zveza med smislom in slušno podobo ter kjer sta oba dela znaka enake psihične narave.

1.1 GOVORNI RAZVOJ PREDŠOLSKEGA OTROKA

Danes nimamo povsem jasnega in zadovoljivega odgovora na vprašanja, kako se razvije govor kot sredstvo komunikacije in kako se otrok nauči govora odraslih. Razvoj govora je eno izmed področij, kjer znanost še zdaleč ne more dati povsem točnih odgovorov na vsa vprašanja, ki se nam zastavljajo v vsakdanji praksi (Horvat in Magajna, 1989, str. 69).

Posokhova (1999, str. 9) pravi, da je razvoj otroškega govora precej kompleksen in subtilen proces, ki se odvija pod vplivom množice različnih faktorjev. Govor je socialni fenomen, njegov razvoj je mogoč izključno v človeškem okolju.

Ljudje večkrat mislijo, da je samoumevno, da se otrok nauči pravilno govoriti. Govor in jezikovno znanje nam nista dana, ampak si ju moramo prisvojiti po naravni poti, če se pojavijo težave pa z dolgotrajnim procesom (Žnidarič, 1993, str. 39).

Otrok napreduje z veliko hitrostjo, tako fizično kot mentalno. Zato je pravilno in nujno, da otrokov razvoj podpiramo v vsaki fazi govornega razvoja. To podporo najlažje nudijo starši, ker oni najboljše poznajo svoje otroke (Posokhova, 1999, str. 29).

Starši, ki zanj napravijo prvo izbiro jezika, poleg otroka igrajo v razvoju govora aktivno vlogo. V prvih mesecih je glavna vloga namenjena materi. Med njo in otrokom se vzpostavi določena »sinhronija«, ki ni vidna ne le pri govoru, temveč tudi pri gledanju (Kranjc, 1999, str. 21).

Otrok mora preiti mnogo razvojnih faz, preden izrazi svoje misli z govorom. Naučiti se mora usklajevati gibanje različnih mišičnih skupin in govornih organov, kar v končni fazi da artikuliran govor (Žnidarič, 1993, str. 40).

Pripravljalna ali predgovorna doba obsega prvo leto starosti in je prva faza govornega razvoja, ki poleg zgodnjega zaznavanja in razumevanja govora vključuje jok, vokalizacijo in slučajna posnemanja glasov brez razumevanja njihovega pomena. Otrok se izraža z glasovi, ki niso besede (Marjanovič Umek, 2004, str. 215).

Pripravljalna ali predgovorna doba ima več stopenj:

DOBA KRIČANJA/DOBA VOKALIZACIJE

Novorojenček takoj po rojstvu zakriči. Ta krik je reflektivnega značaja; nastane zaradi spremembe okolja in temperature. Ko se otrok rodi, nagonsko vdihne, ker potrebuje kisik. Vdihu sledi samodejno izdih. Glas, ki pri tem nastane, je neopredeljen vokal, na katerega vplivata jezik in lega ustnic (Žnidarič, 1993, str. 40).

Otrok je govorno aktiven že v prvih mesecih življenja; ker proizvaja največ vokalov, imenujemo to obdobje razvoja vokalizacija. Krik in jok predstavljata otrokovo prvo vokalizacijo, s katero se »sporazumeva« v prvem letu svojega življenja. Njegova mati bo tako že po načinu njegovega joka ugotavljala, ali je otrok lačen, zaspan, utrujen (Horvat, Magajna, 1987, str. 71).

GRULJENJE

Na začetku drugega meseca se razvije nova oblika vokalizacije, imenovana gruljenje. Faza je dobila ime po posebnem zlogu, ki se pojavlja – gr. Otrok take glasove proizvaja, ko je zadovoljen. Glasovi, ki se pojavljajo, so povsem spontani, brez učenja in so verjetno rezultat naključnih gibov govornih organov (Horvat, Magajna, 1987, str. 72).

Gruljenje vključuje predvsem samoglasnike, ki jih otrok proizvaja relativno izolirano (Marjanovič Umek, 2004, str. 217).

BRBLJANJE

Dojenček po petem ali šestem mesecu preide v fazo brbljanja. Brbljanje je sestavljeno iz ponavljanja dvoustičnih glasov. Vse to je nenamerno in reflektivno ter je le izraz ugodja

ali nelagodja. Pri brbljanju se dojenčku najpogosteje posrečijo glasovi, ki jih tvorimo z usti in s prednjim delom jezika (npr. baba, mama ipd.), ker so se mišice, ki jih uporablja, zelo razvile pri sesanju. Iz vseh teh naključno tvorjenih glasov se kasneje razvijejo »govorni glasovi« (Žnidarič, 1993, str. 41).

ČEBLJANJE

Med šestim in desetim mesecem otrokove starosti se pojavi čebljanje: dojenček začne ritmično ponavljati zloge. Besede, ki pri tem nastajajo, niso po smislu besede, ker še niso vezane na določene predmete in situacije. Otrok neutrudno ponavlja, najprej samo po en zlog, kasneje po dva zloga. S tem neprestanim ponavljanjem glasovnih skupin se vadijo in avtomatizirajo gibi govornih organov, izboljšujejo se slušne predstave glasov in izgovor se postopno približuje izgovoru oseb, ki so največ v stiku z otrokom (Žnidarič, 1993, str. 41).

EHOLALIJA

V drugi polovici prvega leta začne dojenček posnemati glasove odraslih. Ta pojav imenujemo eholalija in bistveno vpliva na razvoj govora. Otrok posluša govor njegovega okolja in s tem tudi razne šume in naravne zvoke, vse pa poskuša posnemati z mimiko in sogibi (Horvat, Magajna, 1987, str. 73).

S posnemanjem človeške govornice postajajo glasovi jasnejši in bolj natančno opredeljeni. Oponašanje je še vedno instinktivno, vendar s poslušanjem in posnemanjem okolice začne prehajati v zavest. Proti koncu prvega leta se zelo razvije otrokovo slušno dojemanje, zato se njegovo razumevanje govora izboljša. Dojenček razume govor približno tri mesece prej, preden začne govoriti. Vpliv ugodnih čustev močno vpliva na razvoj sposobnosti razumevanja govora. Vse to pospeši otrokov razvoj; vzpostavimo tesno zvezo med predmeti in dejanji ter poimenovanjem z besedami in s stavki (Žnidarič, 1993, str. 42).

GESTE IN NEVERBALNE REAKCIJE

V drugi polovici prvega leta, ko je otrok star od osem do deset mesecev, torej preden govori prve besede, uporablja geste in kretnje, kot so kazenje nečesa, dela se, da komunicira z drugimi ljudmi. Dojenčkove geste pogosto spremlja neposreden očesni stik z osebo, s katero komunicira, kasneje pa doda tudi različne oblike vokalizacije. Pri razvoju komunikacije s pomočjo gest je pomembno, da se oseba, ki so ji geste namenjene, nanje tudi odziva, npr. da predmet, ki ga otrok kaže, ustrezno poimenuje (Marjanovič Umek, 2004, str. 217).

Doba usvajanja izrazov se začne po prvem letu starosti; to je hkrati tudi obdobje, ko večina otrok spregovori svojo prvo besedo. O prvi besedi govorimo takrat, ko je zveza med besedo in osebo ali predmetom smiselna (Horvat, Magajna, 1987, str. 73).

Otrok mora preiti mnogo razvojnih faz, preden izrazi svoje misli z govorom. Naučiti se mora usklajevati gibanje različnih mišičnih skupin in govornih organov, kar v končni fazi da artikuliran govor (Žnidarič, 1993, str. 43).

V prvem poglavju sem predstavila govorni razvoj predšolskega otroka. V nadaljevanju bom spregovorila o pomenu in zgodovini znakovnega sporazumevanja za dojenčke in malčke.

2 POMEN IN ZGODOVINA ZNAKOVNEGA SPORAZUMEVANJA ZA DOJENČKE IN MALČKE

Kesič Dimic (2007, str. 44) opredeljuje znakovni jezik za dojenčke in malčke kot način sporazumevanja, ki staršem in drugim osebam, ki varujejo dojenčka ali malčka, omogoča, da se s pomočjo predverbalnih komunikacijskih sredstev sporazumevajo že v predverbalni fazi.

Acredolo in Goodwyn (2010, str. 11) pravita, da je znakovni jezik za dojenčke enostaven in naraven način sporazumevanja z otrokom, še preden spregovori. V Sloveniji je novost, v svetu pa se znakovni jezik za dojenčke uporablja že več kot 25 let. Z uporabo znakovnega jezika se otrokom daje edinstvena možnost, da izrazijo svoje doživljanje sveta okoli sebe s svojimi najbližjimi.

Warburton (2006, str. 6) označuje znakovni jezik dojenčka kot zbirko enostavnih gibov, ki si jih dojenček oziroma malček lahko zapomni in jih uporabi kot sredstvo za sporazumevanje z okoljem, dokler ne obvlada verbalne komunikacije, govornega jezika.

Znakovni jezik za dojenčke in malčke sta razvili dr. L. Acredolo in dr. S. Goodwyn, profesorici psihologije na kalifornijski univerzi Davis. Rezultati raziskovanj so pokazali, da znakovni jezik, ki sta ga razvili, pomaga položiti trdne temelje učinkovitega sporazumevanja, ki bo otrokom ostalo še dolgo po tem, ko bodo spregovorili in bo znakovni jezik »izginil«. Sposobnost otroka, da se lahko učinkovito sporazumeva, privede do uspehov v šoli, v službi in v zasebnem življenju. V trenutku, ko se otrokova inteligentnost pospešeno razvija, spretnost sporazumevanja krepí samozavest, lajša odnos z drugimi otroki in odraslimi. Rezultat vsega so čustvena inteligenca na višji ravni in nadpovprečne sporazumevalne sposobnosti (Acredolo in Goodwyn, 2010, str. 15).

Leta 1982 je Linda Acredolo med igro z 12-mesečno hčerko Kate opazila, da uporablja vizualno kodiranje za predmete, ki jih še ne zna poimenovati, npr.: na vrtu je Kate pokazala na vrtnice, pokazala 'diši' z obrazno mimiko in s tem izrazila svojo željo, da bi povohala rože (pred tem ji je Acredolova dala povohati vrtnice, da bi jo seznanila s pojmom 'roža'). Kate je kasneje uporabljala ta kodirni znak tudi v primerih, ko je npr. omenjala ilustrirano rožo v knjigi. Acredolo in Goodwyn sta vprašali nekaj staršev, ali so opazili podobno uporabo takšnega (tudi spontanega) vizualnega kodiranja pri svojih otrocih in ti so jima to potrdili (npr.: pojem 'riba' so otroci pokazali z odpiranjem in zapiranjem ust). Tako sta kasneje razvili tezo, da začnejo otroci med 9. in 24. mesecem spontano uporabljati vizualno kodiranje. To strategijo so potem pogosto sprejemali raziskovalkama privrženi starši. Domnevali so, da uporaba tovrstnih sredstev sporazumevanja podpira govorni razvoj (Domicelj idr., 2012, str. 46).

Manualne sporazumevalne metode in znaki ter znakovni jeziki so se uporabljali kot podpora na surdopedagoških in logopedskih obravnavah otrok z motnjami, da bi sprožili njihov govor, in to še preden se je razmahnilo gibanje znakovnega jezika za slišče malčke. Uporaba znakov s sliščimi otroki brez motenj pa je novejšega datuma (Domicelj idr., 2012, str. 45).

Različni izvajalci tečajev znakovnega sporazumevanja so zasnovali svoje metode na delih Josepha Garcie, Linde Acredolo in Susan Goodwyn, ki so jih razvili v ZDA pred približno tridesetimi leti (Domicelj idr., 2012, str. 45).

Ta način sporazumevanja koristi tako sliščim kot tudi gluhim in naglušnim dojenčkom in malčkom. Sliščim dojenčkom in malčkom nudi priložnost za bolj diferencirano sporazumevanje in jim omogoča, da lažje izražajo svoja čustva, želje in potrebe, še preden bodo znali govoriti oziroma dokler bo učinkovitost njihovega govornega sporazumevanja (in besednega zaklada) slabša od znakovnega sporazumevanja (Domicelj idr., 2012, str. 1).

Vsi dojenčki že nagonsko uporabljajo telesno govorico, obrazno mimiko, glasove, krike in neverbalne kretnje za vzpostavljanje stika s staršem ali drugo odraslo osebo. Znakovni jezik dojenčka je tako le še nadgradnja tega, kar dojenček počne, omogoča pa mu, da svoje potrebe izraža bolj konkretno (Warburton, 2006, str. 11).

V naslednjem poglavju bom navedla znake sporazumevanja z dojenčki in malčki.

3 ZNAKI SPORAZUMEVANJA Z DOJENČKI IN MALČKI

Predstavila bom nekaj osnovnih znakov, ki jih malčki potrebujejo v svojem vsakodnevnem sporazumevanju.

ZNAK »MAMA«

Palec roke položimo na brado tako, da so dlani in prsti razprti (Sign with me, 2013).

Slika 1: Prikaz geste za besedo »mama«

ZNAK »JESTI«

Palec desne roke spodvijemo pod zbravnane, a stisnjene ostale prste in večkrat potrepeljamo po ustih (prav tam).

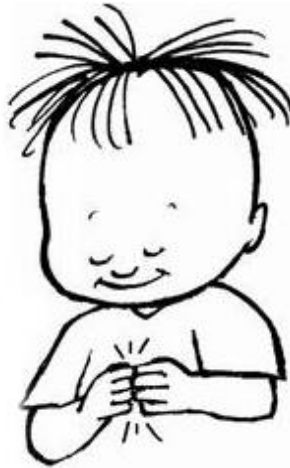

Slika 2: Prikaz geste za besedo »jesti«

ZNAK »ŠE«

Prste na levi in desni dlani stisnemo skupaj in jih rahlo pokrčimo. Prste nato večkrat staknemo skupaj, v višini prsi (prav tam).

Slika 3: Prikaz geste za besedo »še«

ZNAK »SPATI«

Dlani leve in desne roke sklenemo skupaj in jo prislonimo ob uho (prav tam).

Slika 4: Prikaz geste za besedo »spati«

ZNAK »VROČE«

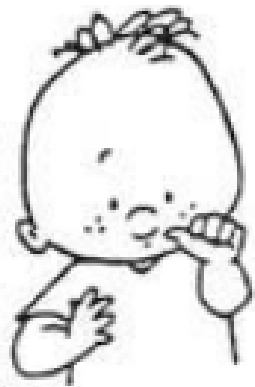
Prste na eni roki stisnemo v pest in jo približamo k ustom. Nato dlan odmaknemo stran od ust tako, da je notranja stran dlani obrnjena stran od telesa (prav tam).

Slika 5: Prikaz geste za besedo »vroče«

ZNAK »PITI«

Roko premaknemo proti ustnicam, kot če bi držali kozarec in naredili požirek (prav tam).

Slika 6: Prikaz geste za besedo »piti«

ZNAK »BOLI«

Roki stisnemo v pest, s kazalcema pa se dotikamo drug drugega (prav tam).

Slika 7: Prikaz geste za besedo »boli«

V naslednjem poglavju bom govorila o tem, zakaj uporabljati znakovni jezik za dojenčke in malčke, ter navedla prednosti in slabosti znakovnega jezika.

4 ZAKAJ UPORABLJATI ZNAKOVNI JEZIK?

V jezikovnem razvoju otrok predstavljajo kretnje pomembno razvojno fazo. S pomočjo kretenj otroci razvijajo strategije za vzpostavljanje stika s svojimi primarnimi skrbniki (Domicelj idr., 2012, str 41).

Acredolo in Goodwyn (2010, str. 16) menita, da znakovni jezik za dojenčke staršem olajša uresničitev otrokove močne želje po sporazumevanju, ki jo ima, še preden spregovori. Natančneje, cilj tega je otrokom ponuditi znake, s katerimi bodo na najlažji način izrazili svoje potrebe, misli in občutja, vse dokler jih ne bodo uspeli izgovoriti.

Zanimive so v različnih raziskavah dokazane vzporednice med razvojem jezika kretenj in razvojem glasovnega jezika. Pri obeh sporazumevalnih oblikah mora imeti otrok temeljno razumevanje posameznih prvin sistema in jih mora znati medsebojno povezati. Ta nadrejena struktura načela so pri kretnjah in glasovnem jeziku enaka, zato lahko otrok, ki se je naučil sporazumevati s kretnjami, pridobljena temeljna načela pri čedalje večjih verbalnih kompetencah prenese na govorni jezik. Ker vodenje za premikanje rok in ust nadzirata sosednja možganska predela, izhajamo tudi iz tega, da dejavnost gibanja rok spodbuja tudi možnost gibanja ust (govoril) (Wilken, 2012, str. 53).

Domicelj idr. (2012, str. 43) argumentirajo, da uporaba otroških znakov vodi v boljše sporazumevanje, kar pomeni, da so otroci bolj zadovoljni, saj se lahko jasno sporazumevajo, starši pa dobijo več informacij o tem, kaj želi ali potrebuje otrok, saj je manj nesporazumov.

V socialnem sožitju otroka in staršev dobi otrok izkušnjo odgovora na svoje oglašanje, pa tudi na svojo mimiko in kretnje in se priuči izmeničnega ravnanja v medsebojnem dialogu. S tem pridobi pomembno »dialoško znanje in načine vedenja kot temeljne kompetence« za svoj nadaljnji splošni in jezikovni razvoj (Wilken, 2012, str. 17).

4.1 PREDNOSTI IN SLABOSTI ZNAKOVNEGA JEZIKA

PREDNOSTI

Uporaba znakovnega jezika dojenčka ima veliko prednosti. Tukaj ne govorimo samo o zmanjšanju posledic medgeneracijskega konflikta ali o ustvarjanju trdnejših in pristnejših vezi med odraslimi in otrokom, temveč je lahko tudi pokazatelj inteligentnosti otroka. V nasprotju s splošnim prepričanjem se v otrokovi glavi že ob rojstvu vršijo precej zapletene kognitivne aktivnosti. Do devetega oziroma dvanajstega meseca starosti imajo dojenčki že ogromno povedati, ampak lahko svoje misli in želje po navadi izrazijo šele okrog osemnajstega meseca starosti, ko je njihov govorni aparat

dovolj zrel za verbalno izražanje. Šele z uporabo znakovnega jezika za dojenčke in malčke nam postane jasno, kakšen vpliv ima na otroke svet okrog njih – kaj vse opazijo, razumejo in si zapomnijo (Acredolo in Goodwyn, 2010, str. 21).

Splošno znano je, da je otrokova pozornost v prvih letih življenja kratka. Prednost znakovnega jezika dojenčka je v tem, da vzbuja otrokovo pozornost in jo tudi ohranja. Dojenčki potrebujejo vizualno stimulacijo in prav znakovni jezik je zabavna oblika vidnih dražljajev.

V številnih raziskavah strokovnjaki prihajajo do zaključka, da imata učenje in uporaba znakovnega jezika dojenčka tako kratkoročne kot tudi dolgoročne pozitivne učinke (Briant, 2009, str. 161):

- znakovni jezik omogoča otroku komunikacijo z odraslimi že v zelo zgodnjem otroštvu;
- preko znakovnega jezika otrok postaja del družbenega okolja; sposobnost izražanja in dejstvo, da so njegove potrebe pravilno razumljene, otroku zvišuje samopodobo zaradi komunikacijskih dosežkov;
- znakovni jezik omogoča otroku in staršu reševati konfliktne situacije, s tem pa zmanjšuje frustracije otroka;
- bogati medosebne interakcije med staršem ali drugim odraslim in otrokom;
- omogoča nam vpogled v otrokovo razumevanje sveta in njegovo osebnost;
- preko znakovnega jezika lahko dokaj natančno ocenimo intelektualne sposobnosti otroka;
- uporaba znakovnega jezika dojenčka zvišuje IQ otroka (v raziskavi so ugotovili, da imajo otroci, ki so se kot dojenčki učili znakovnega jezika, v povprečju za dvanajst točk višji količnik (114) v primerjavi s tistimi, ki ga niso uporabljali (102);
- povečuje bralne in pismene sposobnosti otroka;
- z multimodalnim povezovanjem akustičnega in vizualnega kodiranja izboljšuje spomin in domišljijo.

V preteklosti so mislili, da bi kretnje lahko ovirale učenje jezika, vendar so strokovnjaki spoznali, da kretnje celo pospešujejo razvoj glasovne govorice. Številne empirične raziskave že dolga leta dokazujejo, da kretnje pomagajo tako pri razumevanju besed kot tudi pri lažšanju učenja glasovnega izražanja. Ko otroci neposredno doživijo, da s kretnjo posredovano sporočilo nekaj povzroči, se »pogosto šele zavedo smisla in

pomena izrečenega«. Kretnje imajo zato lahko funkcijo uvajanja jezika (Wilken, 2012, str. 44).

Znakovni jezik dojenčka v vrtcu prinaša mnoge prednosti, poleg zgoraj naštetih tudi svežino v dnevno rutino in izvajanje dejavnosti, zmanjšuje pogostost pojavljanja nezaželenih oblik vedenja pri otrocih in je sredstvo za povezovanje in sodelovanje vrtca s starši.

SLABOSTI

Z jezikoslovnega vidika so argumenti proti znakovnemu sporazumevanju delno neznanstveni. Nekateri trdijo, da je dojenčke neprimerno učiti popolnoma nov jezik ali da lahko pride do negativnega vpliva na njihovo naravno učenje jezika zaradi tovrstnega umetnega poseganja v ta proces. Nekateri preprosto nasprotujejo posameznim razlogom za znakovno sporazumevanje, na primer tistemu, da znakovno sporazumevanje spodbuja kognitivne sposobnosti. Nemško zvezno združenje za logopedijo, ki tradicionalno ni preveč naklonjeno znakovnemu jeziku, opozarja, da se spodbujanje otrokovega jezikovnega razvoja lahko izrodi v obsedenost: »Otroci že sami komunicirajo s pomočjo kretenj in izrazov obraza /../. Več kot vprašljivo je usmerjati naravni proces pridobivanja jezika s pomočjo teh razumsko nadzorovanih sistemov, da potem otrok kot dresirana opica uporablja znake, ki jih odrasli razumejo enoznačno, ker so sami definirali njihov pomen« (Domicelj idr., 2012, str. 48).

Kljub mnogim pozitivnim izkušnjam pa nekateri (Kiegelmann, Doherty-Sneddon) trdovratno vztrajajo pri trditvah, da kretnje delujejo škodljivo na razvoj jezika, ki so tako teoretično kot tudi praktično že dolga leta ovržene. Takim dvomom in odklonilnim prepričanjem lahko nasprotujemo na temelju znanstvenih dognanj, ugotovitev in številnih poročil staršev in terapevtov. O izkušnjah z znakovnim jezikom je neka mati napisala (Wilken, 2012, str. 57): »Kretnje niso nujnost, vendar je življenje z njimi preprostejše, če imaš otroka, ki še ne govori.«

Uporaba znakovnega jezika za dojenčke in malčke se v večini primerov ne pokaže kot slabost, res pa je, da takšen način sporazumevanja z malčkom zahteva poglobljeno delo z otrokom in celotno skupino, več praktičnega dela in predpriprav. Če smo pripravljeni vložiti čas in energijo, bo naš trud zagotovo poplačan.

V nadaljevanju bom govorila o uporabi znakovnega jezika, kdaj lahko začnemo in kdaj nehamo z znakovnim jezikom, ter o metodah in strategijah učenja znakovnega jezika.

5 KDAJ ZAČETI UPORABLJATI ZNAKOVNI JEZIK?

Kesič Dimić (2007, str. 44) pravi, da dojenčki okrog šestega meseca starosti razumejo veliko več informacij, ki prihajajo od odraslih, kot bi si lahko mislili. Ker pa se ne morejo verbalno izražati, predvsem pasivno sprejemajo okolico. Najpogosteje je njihov edini odziv jok oziroma smeh. Mišice v rokah se krepijo pred tistimi, ki sodelujejo pri oblikovanju govora; dojenčki so torej že skoraj pol leta, preden dejansko spregovorijo, opremljeni za komunikacijo z znaki.

Človeški um ima prirojeni mehanizem, imenovan generator jezika, ki se aktivira, ko doseže določeno stopnjo razvoja. Takrat začenja razumevati in uporabljati jezik, ki ga sliši okoli sebe. Omogoča mu tudi, da iz tistega, kar sliši, v sebi oblikuje slovnični sistem. Ob rojstvu generator jezika seveda še ni razvit. Prav tako v tem obdobju tudi še niso razviti veliki možgani. Vendar se v prvem letu že toliko razvijejo, da otrok tako spoznava pravila svojega jezika, seveda v poenostavljeni obliki, ki mu kasneje omogoča, da si ustvari svoje lastne izrazne oblike izražanja (Prebeg-Vilke, 1995, str. 12).

Metodo znakovnega jezika uvajamo šele, ko otrok z vedenjem pokaže sposobnost skupne vezane pozornosti na osebe in na stvari (referenčni očesni stik) in sposobnost odgovoriti z ustreznim pogledom, ko mu odnosna oseba nekaj pokaže. Prvih kretenj se učijo, ko pokažejo posamezne dele telesa (Kje je nos?) in odgovorijo na vprašanje s kazanjem (Kje je lučka?) (Wilken, 2012, str. 24).

Približno pri devetih mesecih je otrok sam sposoben ob določeni besedi izvesti določeno kretanje, kar je prej večkrat ponovila mati, na primer ob besedi *pa-pa* otrok začne mahati. Kmalu zatem je otrok sposoben odgovoriti na mahanje z besedico *pa-pa*. Razumevanje maternega jezika pri enoletnem otroku je precej večje od njegove produkcije. Otrok namreč razume besede, ki poimenujejo predmetnost iz okolja, kar pokaže z demonstracijo. Če ga na primer pri gledanju slikanice vprašamo po določeni živali, jo bo zlahka prepoznal in jo pokazal (Kranjc, 1999, str. 22).

V starosti od devet do deset mesecev otroci zelo dobro vedo, kaj potrebujejo ali želijo. Kar ne vedo, je, kako nam to povedati z besedami. To pripelje do neposredne stiske, tako za otroka kakor tudi za starše, vendar se to spremeni, ko se otrok nauči uporabljati znake. Z znaki zmorejo otroci zelo hitro izkazovati svoje potrebe brez joka ali napadov besa (Acredolo in Goodwyn, 2010, str. 38).

Preden otroci pokažejo svoj prvi znak, pozorno spremljajo svoje starše pri kazanju znakov in začnejo dojemati, kaj ti znaki predstavljajo (Acredolo in Goodwyn, 2010, str. 51).

Z dojenčkom se je mogoče sporazumevati z znaki takoj, ko je sposoben receptivno (ob sprejemanju) ustvariti stabilno povezavo med znakom (kodom) in njegovim pomenom.

Kdaj nastopi ta trenutek, lahko ugotovimo posredno, s pomočjo naslednjih kazalnikov (Domicelj idr., 2012, str. 47):

- otrok se zanima za osebe in predmete v svojem okolju in za informacije o njih. To lahko najprej opazimo po njegovem vedenju in izrazu obraza. Kazanje na osebe in predmete se razvije šele v 9. mesecu;
- obstoj predmetov (otrok spozna, da stvari, ki niso več vidne, ne prenehajo obstajati; to lahko vemo po tem, da jih poišče);
- dejavnosti, ki so lahko povezane z uporabo znakov (otrok pomaha, pokima, zmajuje z glavo, prosi s ploskanjem dlani itd.);
- posnemanje gibanja.

Uporaba znakov bi morala biti del vsakega dneva. Ko npr. z otrokom pregledujemo slikanico, v samem začetku uporabimo enostavne znake, ki jih bo otrok lahko uporabljal vsak dan, ne glede na igro, ter postopoma prehajamo na zahtevnejše. Nikakor pa otroka ne smemo siliti k učenju znakov na pamet. Otrok bo tako hitro izgubil zanimanje za takšno vrsto igre, česar vsekakor ne želimo. Prav zato je z učenjem najbolje začeti skozi igro, saj vsak otrok obožuje čas, ki mu ga starši posvetijo pri igri. Kasneje, ko otrok obvlada nekaj znakov, bo hitro pričel znake uporabljati tudi v ostalih vsakodnevnih situacijah.

Watson (2006, str. 14) ugotavlja, da je odločitev staršev in vzgojitelja, kdaj bodo prenehal z uporabo znakovnega jezika. Kljub temu pa je treba upoštevati, da prinaša znakovni jezik ogromno prednosti, ki se tičejo tudi kasnejšega otrokovega razvoja in jih ne gre kar tako zanemariti. Poleg tega, da otrok spoznava različne načine komuniciranja in prepoznavna primernost situacij, ki narekujejo uporabo enega ali drugega načina, je lahko znakovni jezik dojenčka tudi sprostitelj in igra. V nobenem primeru otrok ne sme čutiti, da je uporaba znakovnega jezika zanj opravilo ali celo zahteva.

5.1 STRATEGIJE UČENJA ZNAKOVNEGA SPORAZUMEVANJA

Marjanovič Umek (2001, str. 3) opozarja, da je delo s predšolskimi otroki oblika strokovnega dela, ki se ga ne da uokviriti v že preizkušene recepte in rešitve, ki bi bile enako dobre za vse otroke zgolj zato, ker so jih napisali strokovnjaki. Za kakovostno delo v vrtcu je pomembno poznavanje otroka in poznavanje teoretičnih osnov posameznih področij dejavnosti, različnih pristopov in načinov dela, primernih za predšolske otroke in razumevanje vrtca kot strokovne institucije.

Acredolo in Goodwyn (2010, str. 56) priporočata, da začnemo z dvema znakoma, kajti preveč znakov predstavlja preobremenitev za otroka. Znak in besedo moramo vedno

uporabljati skupaj. Najvišji cilj za otroka, ki sledi tipični krivulji razvoja, je, da se nauči izgovarjati besede. V tem primeru je uporaba znakov le vmesna stopnja, s pomočjo katere bi se zmanjšala frustracija, dokler besede ne bodo postale dostopne.

Ponavljanje je ključ do uspešnega učenja česar koli in znaki niso izjema. Pogosteje kot otrok vidi znak, lažje bo ugotovil, kaj ta pomeni in kako ga pokazati (Acredolo in Goodwyn, 2010, str. 57).

Začnemo s posameznimi kretnjami za tiste pojme, ki so za otroka posebej pomembne, ker z njimi nekaj dokaže (konec, še enkrat, več), ker označujejo nekaj, kar otroka zanima (medvedek, žoga) ali ker mu omogočajo soodločanje in izbiro (mleko, kruh). Glede na potrebe otroka postopoma uvajamo nove kretnje. Pri pridobivanju nove kretnje je smiselno otroku pomagati s posredovanjem konkretne izkušnje, saj to otroku olajša učenje in zapomnitev (Wilken, 2012, str. 47).

Acredolo in Goodwyn (2010, str. 61–69) navajata naslednje strategije, ki so priporočljive, kadar se v predšolskih ustanovah ali doma znakovno sporazumevamo z dojenčki in malčki. Joseph Garcia (ameriški raziskovalec) je znakovno sporazumevanje utemeljil na dolgoletnih izkušnjah pri poučevanju skupin staršev in dojenčkov in pri znakovnem sporazumevanju z malčki v vrtcih. Strategije za uspešno znakovno sporazumevanje so:

- Naj bo igrivo. Z uporabo glasbe in zgodb lahko celotno situacijo popestrimo, tudi v drugačnih okoliščinah, ki niso zabavne, npr. ko je otrok bolan.
- Ko uporabljamo znake, bodimo v otrokovem vidnem polju.
- Besede vedno tudi izgovarjamo. Ne bomo zamenjali besede z znakom, ampak jo bomo izgovorili istočasno z znakom, in celo poudarili ključno besedo.
- Pokažimo predmet ali dejavnost. S tem bodo znak spoznali v sobesedilu.
- Uporabljamo ustrezne znake. Čeprav smo morda zelo navdušeni nad učenjem znakovnega sporazumevanja in bi se radi z otroki naučili čim več znakov, vedno uporabimo le tiste, ki sodijo v dano situacijo (npr. ko beremo knjigo ali se pogovarjamo o babici, ki ni navzoča, pokažemo fotografijo). Vedno poskrbimo za kontekst.
- Ključno je utrjevanje. Znake uporabljamo čim bolj pogosto, tudi če jih je samo nekaj, kajti otrok jih bo sčasoma prepoznal in začel uporabljati.
- Odzivajmo se. Otroku potrdimo, da je pravilno razumel ali pokazal znak.
- Bodimo potrpežljivi. Otrok bo sčasoma začel uporabljati znake, če se bomo dovolj pogosto znakovno sporazumevali z njim. V povprečju začnejo dojenčki uporabljati znake med 9. in 13. mesecem, nekateri prej, drugi kasneje.

5.2 STOPNJE ZNAKOVNEGA SPORAZUMEVANJA Z DOJENČKI IN MALČKI

Pomembno področje za vse izvajalce znakovnega sporazumevanja je znanje o stopnjah znakovnega sporazumevanja in o tem, kaj lahko pričakujemo, kadar ga uporabljamo.

Vsi izvajalci morajo upoštevati šest stopenj znakovnega sporazumevanja in jih uporabiti kot vodilo. Otroci se bodo seveda pomikali z ene na drugo stopnjo in nazaj, morda pa bodo njihove stopnje potekale tudi v drugačnem vrstnem redu.

IGRA

Ko začnemo uporabljati znakovno sporazumevanje z otrokom, bo morda mislil, da se šalimo z njim. Ne bo vedel, kaj počnemo in zakaj nenadoma toliko uporabljamo roke, medtem ko govorimo z njim. Lahko se nam bo celo smejal. Če se zgodi to, je naravnost odlično, saj kaže, da je otrok pozoren na nas in razmišlja o tem, kaj počnemo.

POTRDITEV IN RAZUMEVANJE

Na naslednji stopnji začne otrok razumevati pomen znakov, ki mu jih kažemo. Če sitnari za mleko in mu pokažemo znak zanj, ga to takoj pomiri, saj ve, da bo kmalu dobil mleko; kadar se igramo na tleh in npr. otroka vprašamo po žogi, otrok pogleda žogo ali jo celo poskuša zgrabiti. S tem lahko rečemo, da se je malček začel odzivati na naše dražljaje. Če želimo, da malček znake tudi razume, je potrebno veliko igre in vaje, kjer spodbujamo otrokovo izražanje s kretanjem. Sprva je otroku potrebno veliko demonstriranja in na ta način popestritev igre, ter šele nato preverjanje otroka, ali dejansko tudi razume, kaj določeni znak pomeni. Če otrok vidi na igrišču dojenčka z mamico, mora to tudi sam pokazati. Seveda je otroka treba pri tem ves čas spodbujati (sprašujemo npr. Kdo sedi v vozičku? S kom se dojenček igra?), toda ko bo otrok dejansko razumel znake, bo brez našega spodbujanja v določeni situaciji uporabil primeren znak.

POSKUŠANJE IN POSNEMANJE

Ko dojenček dopolni 4 mesece, se začne več igrati s svojimi rokami. Morda bo že poskušal posnemati naše znake, vendar še ne bo vedel, kaj počne. To bo lahko poskušal popolnoma izven konteksta in tako uril svoje roke.

PRVI ZNAK

Otrok začne uporabljati svoj prvi znak, ki je lahko eden od prvih, ki smo mu ga pokazali, ali pa tisti, ki se mu zdi najbolj zanimiv. Včasih že na začetku uporablja več kot enega. Sprva lahko znake uporablja občasno, le kdaj pa kdaj, nato pa pogostost uporabe prvih znakov narašča (včasih to poteka zelo počasi). V tej fazi bomo znake lahko pogosto videli. Sprva bo morda otrok uporabljal svoj prvi znak za vse, kar bo želel povedati. Bodimo pozorni na poenostavljene znake na tej stopnji (otrok bo uporabljal svojo lastno različico znaka), lahko bo še precej nespreten in bomo morda njegov znak spregledali ali si ga napačno razlagali. S tem se je otrok začel znakovno izražati.

ŠIRJENJE ZNAKOVNEGA BESEDNJAKA

Zdaj začne otrok pogosteje uporabljati znake, ki smo mu jih pokazali. Pogostejši bodo tudi usmerjevalni pogledi, ko si bomo najprej skupaj ogledala neki predmet, potem pa nas bo otrok pogledal in pričakoval znak za ta predmet. Ta faza lahko traja kar nekaj časa in je pomemben čas za učenje velikega števila novih znakov.

ZNAKOVNI »EUREKA, NAŠEL SEM!«

Vse se nenadoma postavi na pravo mesto. Otrok lahko obvlada že precejšen besednjak znakov in se želi naučiti še novih in novih. Zdaj si jih lahko zapomni že, če jih je videl samo enkrat. Spomnil se bo tudi znake izpred več tednov, za katere sploh ne vemo, da si jih je zapomnil. Prav tako bo začel uporabljati svoje znake za začetek pogovora. Pomembno je, da tudi v tej fazi dosledno uporabljate prave znake. Otrok bo dajal veliko pobud, vendar bo še vedno potreboval vašo spodbudo za znakovno sporazumevanje (Acredolo in Goodwyn, 2010, str. 73).

S tem poglavjem sklenem teoretični del diplomskega dela. Sledi empirični del.

III. EMPIRIČNI DEL

1 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA

Govor je v človekovem razvoju zelo pomemben: gre za oblikovanje človeka kot posameznika (individualna funkcija govora) in za vzpostavljanje komunikacij z okolico (družbena funkcija govora) (Marjanovič Umek, 1990, str. 11).

Preden sem slišala za znakovni jezik, sem si kot bodoča vzgojiteljica želela, da bi obstajalo nekaj, kar bi omogočilo lažje sporazumevanje med menoj in malčki v prvi starostni skupini. Ko sem slišala za tovrstno sporazumevanje, sem bila zelo navdušena in želela vedeti o tem čim več. Prijateljica, ki vodi delavnice znakovnega jezika s slišječimi malčki, mi je dala prve informacije, kako uporabljati znakovni jezik v vrtcu. Tako sem začela uvajati znakovni jezik tudi v svoji skupini.

Znakovni jezik v veliki meri lahko olajša naše delo in delo staršev, zato me je v anketi zanimalo predvsem to, kaj o njem menijo starši in kakšne so njihove izkušnje. Ker sama nisem poznala staršev, ki s svojimi otroki uporabljajo znakovni jezik, sem se strokovno povezala z ravnateljico Vrtca Slovenske Konjice, v katerem uporabljajo znakovni jezik.

2 RAZISKOVALNA METODOLOGIJA

2.1 VZOREC

V raziskavi sem razdelila 130 anketnih vprašalnikov, vrnjenih je bilo 100. Anketirala sem starše, katerih otroci obiskujejo Vrtec Slovenske Konjice.

2.2 METODA RAZISKOVANJA

Uporabila sem kvantitativno tehniko zbiranja podatkov, in sicer anketni vprašalnik. Metoda, ki sem jo uporabila, je bila deskriptivna in kavzalno neeksperimentalna metoda. Anketiranje je potekalo anonimno.

2.3 TEHNIKA ZBIRANJA PODATKOV

V Vrtcu Slovenske Konjice sem anketne vprašalnike izročila ravnateljici vrtca, ta pa jih je razdelila staršem otrok, ki obiskujejo vrtec z znakovnim sporazumevanjem za dojenčke in malčke. Starši so v enem tednu izpolnjene ankete vrnilo vzgojiteljicam, ki so jih izročile ravnateljici, ta pa jih je vrnila meni.

2.4 OPIS INSTRUMENTA

Anketni vprašalnik vsebuje šest vprašanj zaprtega in tri vprašanja odprtega tipa. Vprašanja se nanašajo na znakovni jezik za slišne dojenčke in malčke. Spraševala sem, zakaj je po mnenju staršev znakovno sporazumevanje pomembno sporazumevanje, kaj pri starših zavira uporabo znakov v sporazumevanju, zanimale so me prednosti in slabosti znakovnega sporazumevanja, ki jih opažajo starši, in ali se z načrtno uporabo znakov pojavljajo spremembe v sporazumevanju med starši in otrokom.

2.5 METODA OBDELAVE PODATKOV

Podatke sem obdelala kvantitativno. Vse odgovore na vprašanja sem preštela, dobljene rezultate sem predstavila z grafi, zraven sem napisala kratko interpretacijo. Na koncu sem odgovorila na raziskovalna vprašanja.

3 CILJI DIPLOMSKEGA DELA

Glavni cilj diplomskega dela je predstaviti značilnosti znakovnega sporazumevanja za dojenčke in malčke.

Ostali cilji so:

- ugotoviti, ali in zakaj je po mnenju staršev znakovno sporazumevanje z dojenčki in malčki pomembno;
- ugotoviti, kaj pri starših zavira uporabo znakov v sporazumevanju;
- ugotoviti prednosti in slabosti znakovnega sporazumevanja za dojenčke in malčke, ki jih opažajo starši;

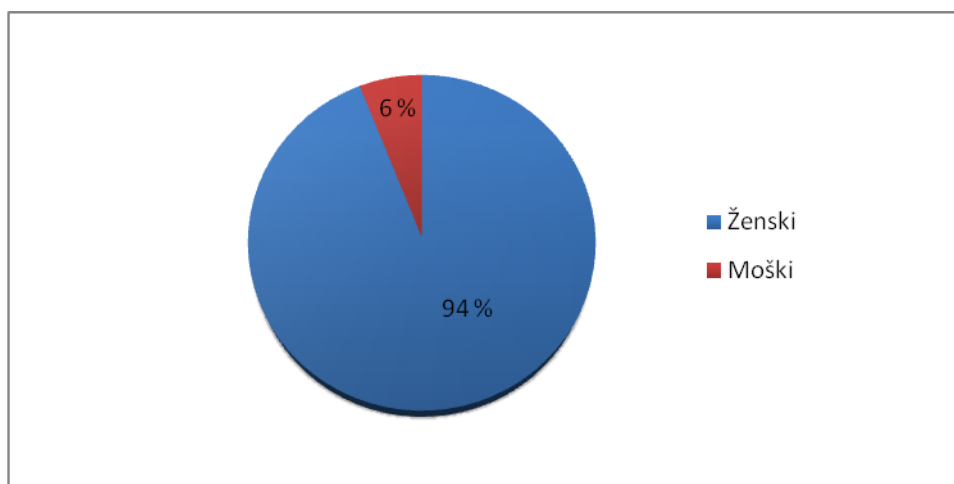
- ugotoviti, ali se pojavljajo spremembe v sporazumevanju med starši in otrokom z načrtno uporabo znakov.

4 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

1. Ali starši menijo, da uporaba znakovnega jezika njihovega otroka zavira pri nadaljnjem učenju jezika?
2. Kakšne razlike starši opazijo v sporazumevanju z otrokom, odkar uporabljajo znakovni jezik za dojenčke in malčke?
3. Kaj starši menijo o pomembnosti uporabe znakovnega sporazumevanja z dojenčki in malčki?

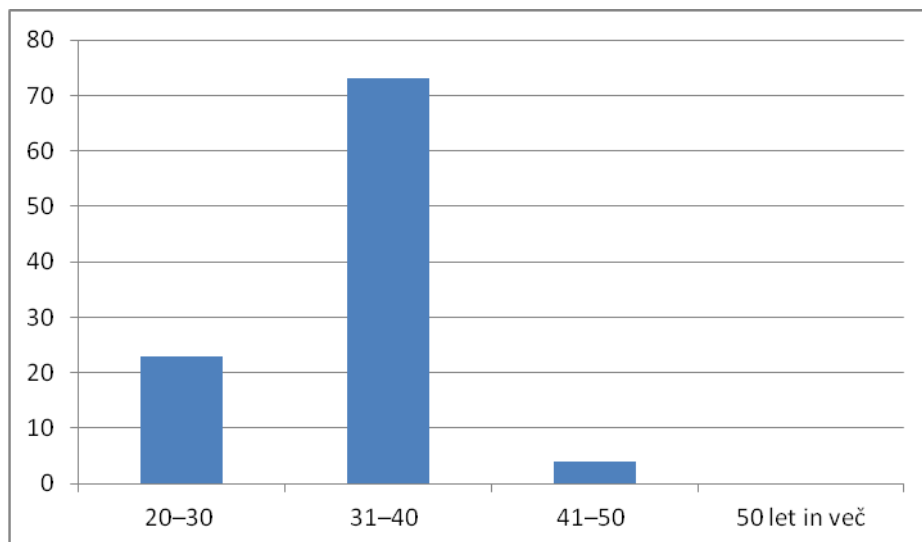
5 REZULTATI IN INTERPRETACIJA

Graf 1: Spol anketirancev

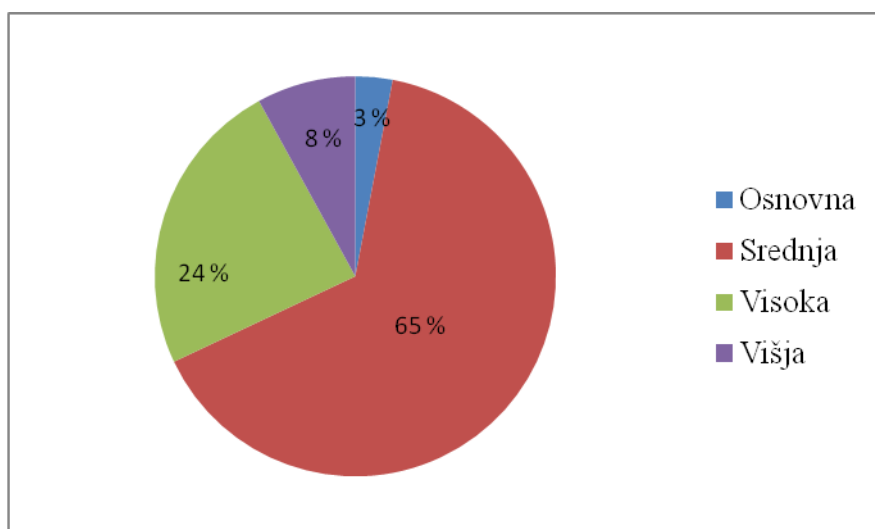
Iz Grafa 1 je razvidno, da je v anketnem vprašalniku sodelovalo 94 mater, kar predstavlja 94 %, in 6 očetov, kar predstavlja 6 % vseh anketiranih.

Graf 2: Starost anketirancev

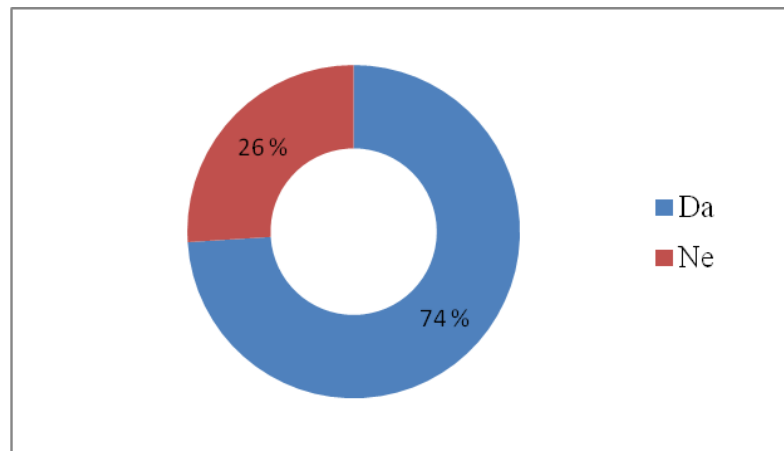
V anketi je sodelovalo 23 staršev (23 %), starih 20–30 let, 73 staršev (73 %) starih 31–40 let, 4 starši (4 %) stari 41–50 let, nihče od anketirancev pa ni bil star več kot 50 let. Največji del anketiranih staršev predstavlja skupina, stara od 31–40 let.

Graf 3: Izobrazba anketirancev

Večina anketirancev ima srednješolsko izobrazbo. 24 anketirancev (24 %) ima visokošolsko izobrazbo, 8 anketirancev (8 %) ima višješolsko izobrazbo, le 3 anketiranci (3 %) imajo osnovnošolsko izobrazbo.

Graf 4: Mnenje staršev o znakovnem sporazumevanju z malčki kot o pomembni spretnosti v zgodnjem otrokovem obdobju

Iz Grafa 4 je razvidno, da 74 staršev (74 %) meni, da je znakovno sporazumevanje pomembna spretnost v zgodnjem otrokovem sporazumevanju. 26 staršev (26 %) pa trdi, da znakovni jezik ni pomembno sporazumevanje za majhne otroke.

Na vprašanje, zakaj je po njihovem mnenju znakovno sporazumevanje z malčki pomembna večšina, so starši odgovarjali takole:

Je pomembno, ker:

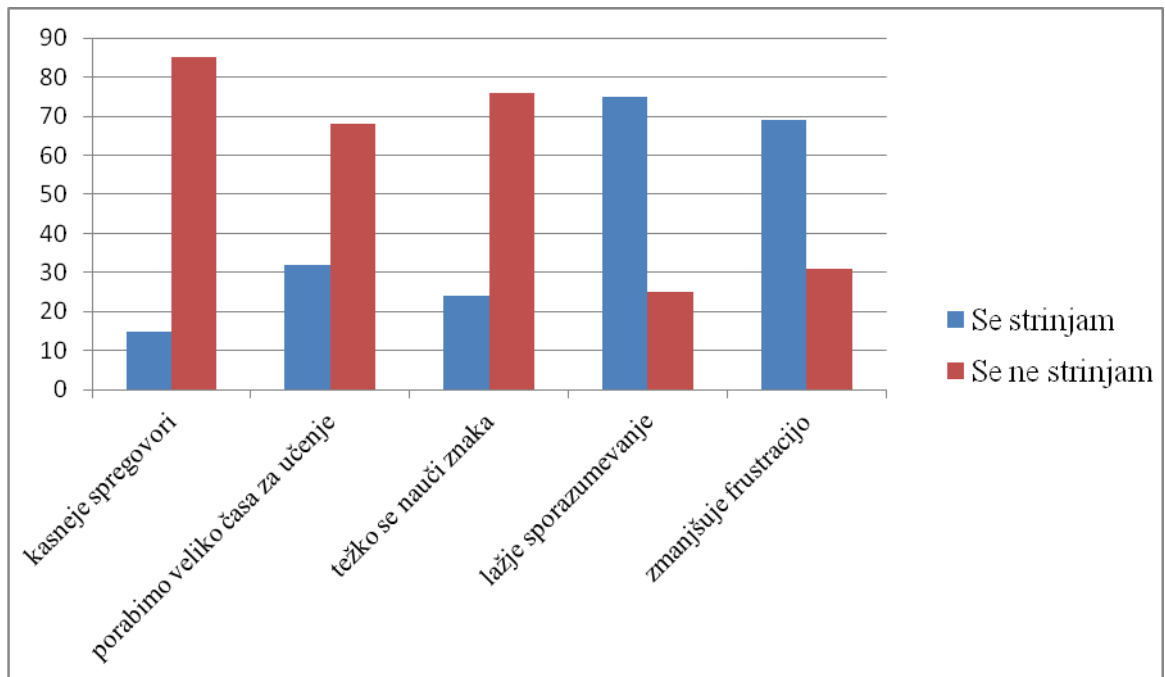
- je to predpriprava za kasnejši razvoj,
- je učinkovita in zgodnejša obojestranska komunikacija,
- so znaki uporabni, nobeno znanje ni odveč,
- me poveže z otrokom,
- otrokom se lažje nudi pomoč,
- otrok hitro dojame namen,
- prepoznaš potrebe otroka.

Ni pomembno, ker:

- se potem ne bi trudili govoriti,
- brez znakov lahko prav tako lepo komuniciraš,
- je preveč zamudno.

Graf 5: Strinjanje oz. nestrinjanje staršev s trditvami o znakovnem sporazumevanju

S prvo trditvijo se večina staršev ne strinja. 15 anketirancev (15 %) je odgovorilo, da bo otrok z uporabo znakovnega jezika za dojenčke in malčke kasneje spregovoril, 85 anketirancev (85 %) pa se s tem ne strinja.

Z drugo trditvijo se prav tako večina staršev ne strinja. 32 anketirancev (32 %) je odgovorilo, da za učenje znakov porabijo veliko časa, 68 anketirancev (68 %) pa meni, da za učenje znakov ne porabijo veliko časa.

Pri tretji trditvi je največ staršev odgovorilo, da se znakovnega jezika ni težko naučiti. 24 anketirancev (24 %) se je strinjalo, 76 anketirancev (76 %) se ni strinjalo.

S četrto trditvijo se je večina staršev strinjalo. 75 staršev (75 %) pravi, da se z znakovnim jezikom lažje sporazumevajo z otrokom, 25 staršev (25 %) se s to trditvijo ne strinja.

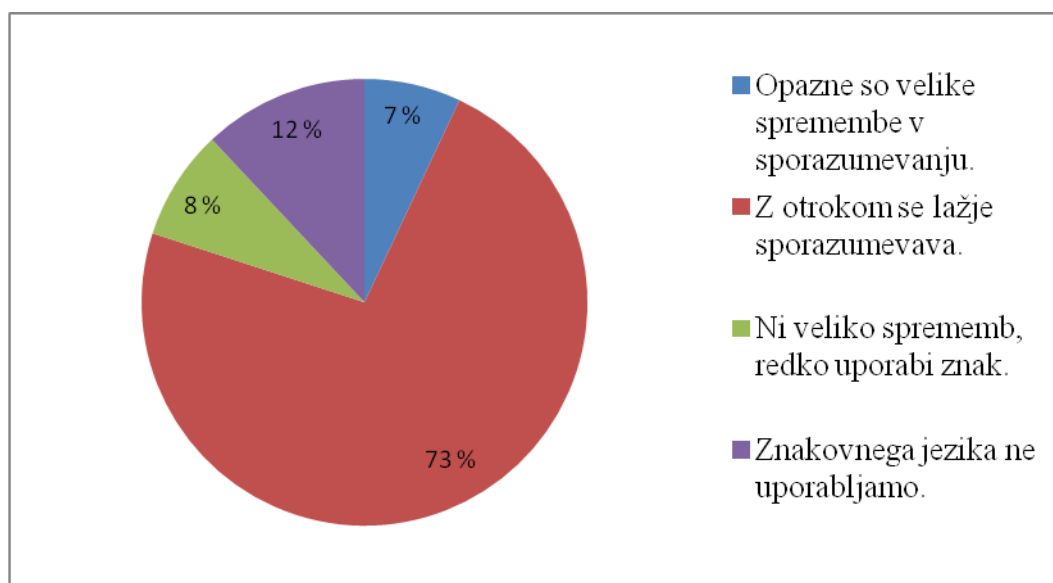
Z zadnjo trditvijo pa se večina staršev strinja. Da uporaba znakov zmanjšuje morebitno otrokovo frustracijo v sporazumevanju meni 69 staršev (69 %), 31 pa se jih s tem ne strinja.

6. vprašanje: Mnenje staršev o prednostih in/ali slabostih znakovnega sporazumevanja

Starši so navedli naslednje prednosti in slabosti:

- znakovni jezik je del igre, otrok uživa,
- na tak način si še bolj blizu otroku, vez med starši in otrokom je še močnejša,
- lažje in hitrejšje sporazumevanje z otrokom,
- otrok razvija s tem tudi logično razmišljanje,
- nepoznavanje znakovnega sporazumevanja. Smiselna bi bila predstavitev vzgojiteljic staršem o tej temi,
- nesmiselno učenje,
- otrok se ne trudi govoriti, ker se zanaša na znakovni jezik.

Graf 6: Opažanje sprememb v sporazumevanju z otrokom, odkar ste se seznanili s programom »Baby sign« oz. z znakovnim sporazumevanjem za dojenčke in malčke

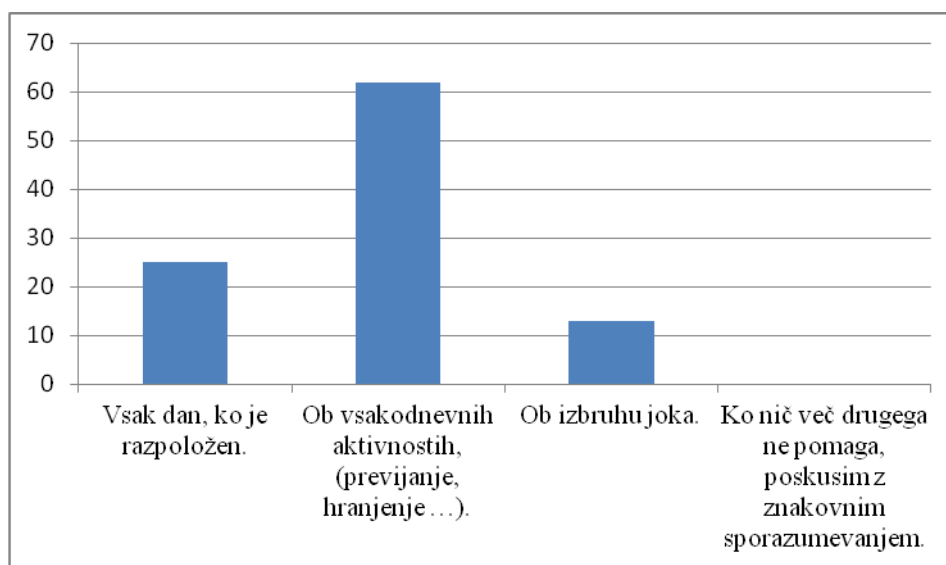
7 anketirancev (7 %) je odgovorilo, da so opazne velike spremembe v sporazumevanju s otrokom. 73 staršev (73 %) pravi, da se z uporabo znakovnega jezika z otrokom lažje sporazumevajo. 8 anketirancev (8 %) pravi, da ni veliko sprememb in da otrok le redko uporabi kakšen znak. 12 anketirancev (12 %) pa pravi, da znakovnega jezika ne uporabljajo.

Vprašanje 8: Opažanje otrokovega zadovoljstva v znakovnem sporazumevanju

Starši so odgovarjali takole:

- zadovoljstvo se odraža z nasmehom na obrazu, s tem ko mu zadovoljim potrebo po željah,
- znak večkrat sam prvi uporabi,
- večja samozavest otroka,
- večja želja po izražanju lastnim željam,
- otrok je bolj (splošno) zadovoljen,
- otrok mi bolj sledi, dojame tudi moje želje/vprašanja in s tem razume, kaj mu sporočam.

Graf 7: Znakovno sporazumevanje glede na čas

25 staršev (25 %) je odgovorilo, da se z znakovnim jezikom sporazumevajo vsak dan, ko je otrok razpoložen. 62 staršev (62 %) je odgovorilo, da se znakovno sporazumevajo ob vsakodnevni aktivnosti (previjanju, hranjenju ...). 13 staršev (13 %) je odgovorilo, da se znakovno sporazumevajo le ob izbruhu joka, niti eden od anketirancev pa ni odgovoril, da se znakovno sporazumevajo le takrat, ko otroka nič več drugega ne pomiri.

6 REZULTATI RAZISKAVE PO RAZISKOVALNIH VPRAŠANJIH

1. Na vprašanje, ali menijo, da uporaba znakovnega jezika zavira njihovega otroka pri nadaljnjem učenju jezika, je večina staršev odgovorila, da uporaba znakovnega jezika ne zavira njihovega otroka pri nadaljnjem učenju jezika. 85 staršev (85 %) meni, da je znakovno sporazumevanje dobra predpriprava za govorni razvoj. 15 staršev (15 %) pa pravi, da bo otrok z uporabo znakovnega sporazumevanja pozneje spregovoril.
2. Na vprašanje, kakšne razlike starši opazijo v komunikaciji z otrokom, odkar uporabljajo znakovni jezik za dojenčke in malčke, je večina staršev (73 %) odgovorila, da je sporazumevanje lažje in hitrejše, da razumejo otroka, kaj jim želi sporočiti, zato znakovni jezik za malčke zmanjšuje otrokovo frustracijo v sporazumevanju. 27 staršev (27 %) pa je odgovorilo, da ne opazijo sprememb in znakovno sporazumevanje zelo redko uporabijo.
3. Na vprašanje, kaj starši menijo o pomembnosti uporabe znakovnega sporazumevanja z dojenčki in malčki, je večina staršev (74 %) mnenja, da ima znakovni jezik v sporazumevanju velik pomen. Pravijo, da je to dobra predpriprava za kasnejši razvoj govora ter učinkovita in zgodnejša obojestranska komunikacija. Majhen delež staršev (26 %) pa meni, da je učenje znakovnega jezika preveč zamudno in neučinkovito.

IV. SKLEP

Mnogi starši in vzgojitelji čutijo primanjkljaj na področju razumevanja otrokovega neverbalnega sporazumevanja in pri tem jim je v pomoč znakovni jezik za dojenčke in malčke. Znakovni jezik otroku omogoča interakcijo z ožjim družbenim okoljem. Otroku je prirojeno, da svoje želje in potrebe izraža s telesno govorico, znakovni jezik pa je nadgradnja, ki ponuja bolj pester izraz in za odraslega natančnejšo interpretacijo otrokovih sporočil. Z malo truda lahko v življenje malčka vnesemo motivacijo in zmanjšamo frustracije, do katerih prihaja zaradi nerazumevanja otrokovih potreb in neustreznega odzivanja nanje.

V raziskavi, ki je bila opravljena za potrebe diplomskega dela, so sodelovali starši, ki s svojimi otroki uporabljajo znakovni jezik. Raziskava je pokazala, da je velik delež staršev seznanjen z znakovnim jezikom in ga priložnostno uporablja. Večina staršev meni, da je znakovni jezik izvrsten način sporazumevanja z otrokom, še preden spregovori. Ker pa je ta metoda novejša, je nekateri starši (tisti, ki imajo zdaj že starejše otroke) ne poznajo, zato je v anketah zaslediti nezadovoljstvo staršev zaradi pomanjkljivega informiranja in nepoznavanja znakovnega jezika. Znakovni jezik prinaša pozitivne učinke, ki jih občutijo ne le otroci, temveč tudi starši in strokovni kader. Prav gotovo je to eden izmed elementov, ki bi medsebojne odnose še dodatno okrepil.

Kot vzgojiteljica sem se spraševala, kako bi se dalo stanje izboljšati predvsem v praksi v vrtcu. Če želimo izobraziti starše, je najprej treba izobraziti strokovne delavce, ki se ukvarjajo s predšolskimi otroki. Nato se lahko lotimo osveščanja staršev, kar lahko poteka preko seminarjev, ki so organizirani prav v ta namen. Prav tako bi delavnice lahko organizirali v vrtcu na začetku šolskega leta, saj bi se jih večina staršev udeležila, če bi bilo informiranje o znakovnem jeziku brezplačno in vsem dostopno. Moje mnenje je, da večina staršev o znakovnem jeziku ne ve nič ali pa zelo malo. Naloga vzgojiteljev je, da se skušamo čim bolj informirati o njem in če je možno, obiskati tudi delavnice, na katerih bi se seznanili z znakovnim jezikom. Šele takrat bi se lahko večina prepričala, da lahko znakovni jezik v veliki meri izboljša sporazumevanje med otroki in starši.

V. LITERATURA

- Acredolo, L. in Goodwyn, S. (2010). Znakovni jezik za dojenčke. Prevod Barbara Nagode. Kranj: Znaki d.o.o.
- Babies and Sign Language. (2006). Pridobljeno 5. 3. 2013, iz <http://www.babies-and-sign-language.com>.
- Briant, M. Z. (2009). Baby Sign Language Basics: Early Communication for Hearing Babies and Toddlers. Pridobljeno 7. 3. 2013, iz http://www.amazon.com/gp/reader/1401902901/ref=sib_dp_ptu#reader-link.
- Bahovec, E. D., Bregar, K. G., Čas, M., Domicelj, M., Saje-Hribar, N., Japelj, B. idr. (2004). Kurikulum za vrtce. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Domicelj, M. (2012). Znakovno sporazumevanje z dojenčki in malčki: priročnik. Ljubljana : Zavod za gluhe in naglušne.
- Garcia, W. (2000). Sign with your baby. Bellingham : Northlight Communications : Stratton Kehl Publications.
- Hopen, L. (2012). Sign with me. Pridobljeno 16. 5. 2013, iz <http://www.signwithme.com>
- Horvat, L., Magajna, L. (1987). Razvojna psihologija. Ljubljana: DZS.
- Kesič Dimic, K. (2007). Znakovni jezik za dojenčke in malčke: zgodnje sporazumevanje s slišječimi otroki. V: Viva: revija za zdravo življenje. Zagorje ob Savi: Studio Moderna Storitve.
- Kranjc, S. (1999). Razvoj govora predšolskih otrok. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Kovačev, A. N. (1997). Govorica telesa: izraznost roke med naravo in kulturo.
- Klemenčič, V. (2003). Razvoj govora predšolskih otrok. Diplomaska naloga, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Lobnik – Zorko, A. (1999). Moj materni jezik je znakovni jezik: v svetu tišine. V: Otrok in družina: revija za družinsko in družbeno vzgojo. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Lepičnik Vodopivec, J. (2006). Okoljska vzgoja v vrtcu. Ljubljana: AWTS.
- Lipnik, J., Matić, R. (1993). Metodika govorne vzgoje. Priročnik za delo vzgojiteljic in staršev. Maribor: Založba Obzorja.
- Marjanovič Umek, L. (1990). Mišljenje in govor predšolskega otroka. Ljubljana: DZS.

- Marjanovič Umek, L., Zupančič, M. (2004). Razvojna psihologija. Ljubljana: Znanstveno raziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Marjanovič Umek, L. (2001). Otrok v vrtcu: priročnik h Kurikulu za vrtce. Maribor: Obzorja.
- Prebeg – Vilke, M. (1995). Otrok in jeziki – materinščina in drugi jeziki naših otrok. Ljubljana: Sanjska knjiga.
- Skubic, D. (2004). Pedagoški govor v vrtcu in prvem razredu devetletne osnovne šole. Ljubljana: PeF UL.
- Simpson, T. R. (2008). The Everything Baby Sign Language Book. Avon: Adams Media.
- Wilken, E. (2012). Jezikovno spodbujanje otrok z Dawnovim sindromom. Ljubljana : Sekcija za Downov sindrom pri Društvu Sožitje : Pedagoška fakulteta, 2012.
- Warburton, K. (2006). Baby Sign Language: For Hearing Babies. Pridobljeno 16. 3. 2013, iz http://www.amazon.com/Baby-Sign-Language-Karyn-Warburton/dp/0399532609#rea de r_0399532609.
- Watson, J. (2006). Baby Signing for Dummies. Pridobljeno 21. 3. 2013, iz <http://www.amazon.com/Baby-Signing-Dummies-Jennifer-Watson/dp/0471773867#reader>.
- Žnidarič, D. (1993). Otrokov govor. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.

VI. PRILOGA

Anketni vprašalnik za starše predšolskih otrok.

Spoštovani!

Sem Anita Majetić, absolventka na Oddelku za Predšolsko vzgojo Pedagoške fakultete v Ljubljani. Pišem diplomsko nalogo z naslovom **ZNAKOVNI JEZIK ZA SLIŠEČE DOJENČKE IN MALČKE**. Potrebujem Vašo pomoč pri raziskavi v okviru diplomske naloge, ki mi bo pomagala dokončati študij.

Ugotoviti želim, ali in zakaj je po mnenju staršev znakovno sporazumevanje z dojenčki in malčki pomembna večšina, kaj pri starših zavira uporabo znakov v sporazumevanju, prednosti in slabosti znakovnega sporazumevanja za dojenčke in malčke, ki jih opažajo starši/vzgojiteljice, in ali se pojavljajo spremembe v sporazumevanju med starši in otrokom z načrtno uporabo znakov (več/manj sporazumevanja itn.).

Vprašalnik je anonimen. Rezultate bom uporabila izključno v raziskovalne namene svojega diplomskega dela. Vse starše bi prosila, da odgovorite čim bolj iskreno, saj bo le tako moj namen ankete uresničen.

Hvala za vložen trud in čas.

Prisrčno vas pozdravljam!

Anita Majetić

ANKETNI VPRAŠALNIK ZA STARŠE VRTCA SLOVENSKE KONJICE

1. Spol (obkrožite ustrezen odgovor)

Moški   Ženski

2. Starost (obkrožite ustrezen odgovor)

- a) 20–30 let
- b) 31–40 let
- c) 41–50 let
- č) 50 let in več.

3. Izobrazba (obkrožite ustrezen odgovor)

Osnovna   Srednja   Visoka   Višja

4. Ali in zakaj je po Vašem mnenju znakovno sporazumevanje z malčki pomembna veščina za majhne otroke?

- a) Da. Ker
_____
- b) Ne. Ker
_____

5. Obkrožite naslednje trditve (se strinjam/se ne strinjam)

Otrok bo z uporabo znakovnega jezika za dojenčke in malčke kasneje spregovoril.	SE STRINJAM SE NE STRINJAM
Učenje znakov je preveč zamudno.	SE STRINJAMSE NE STRINJAM
Znakov se je težko naučiti.	SE STRINJAMSE NE STRINJAM
Z uporabo znakov se z otrokom lažje sporazumevava.	SE STRINJAM SE NE STRINJAM
Uporaba znakov zmanjšuje morebitno otrokovo frustracijo v sporazumevanju.	SE STRINJAM SE NE STRINJAM

6. Ali vidite še kakšno prednost in/ ali slabost znakovnega sporazumevanja?

---

7. Ali opazate spremembe v sporazumevanju z otrokom, odkar ste se seznanili s programom »Baby sign« oz. z znakovnim jezikom za dojenčke in malčke?

- a) Da, opazne so velike spremembe v sporazumevanju. Ni več toliko izbruhov joka in trme.
- b) Z otrokom se lažje sporazumevava.
- c) Ni veliko sprememb, otrok le redko uporabi kakšen znak.
- č) Tega načina sporazumevanja doma ne uporabljamo.

8. Ali opazate pri svojem otroku zadovoljstvo v sporazumevanju z znaki? Kako to opazite?

---

9. Kdaj največkrat posegate po takšni vrsti sporazumevanja?

- a) Vsak dan, ko je otrok razpoložen.
- b) Ob vsakodnevnih aktivnostih (previjanju, hranjenju, itn.)
- c) Samo ob izbruhu joka.
- č) Ko sem že obupan oz. obupana, se poskusim sporazumevati z znaki.